

mini przewodnik

free

+ współrzędne gps

po!skaniezwykla
masa miejsc godnych uwagi

Trasa wycieczki: Śladami Żydów Lubelskich

czas trwania: 3 godziny, typ: piesza, liczba miejsc: 8, stopień trudności:
bardzo łatwa

wydrukuj i zabierz na wycieczkę!

Opis wycieczki

Trasa podobna do oficjalnego Szlaku Pamięci Żydów Lubelskich wytyczonego w mieście. Nie ma na niej szpitala i Synagogi na Lubartowskiej, jest Brama Grodzka i Teatr NN, gdzie też sporo możemy się dowiedzieć o dawnych mieszkańcach Lublina. Na nowym cmentarzu przy Walecznych warto zwiedzić Izbę Pamięci, przy pozostałych miejscach zatrzymać się, podumać.

Wyruszymy z Placu Ku Farze, mijając po prawej stronie Dom Kultury, w którym była ochronka. Dojdziemy do Bramy Grodzkiej - ośrodek czynny tylko w dni powszednie. Potem w dół do zamku. Tu mamy dwa punkty - dawne centrum i miejsce po synagodze. Jeżeli wcześniej uda nam się w Teatrze NN obejrzeć makietę, łatwiej będzie sobie wyobrazić dzielnicę, której już nie ma. Spod zamku można na Stary i Nowy Kirkut podjechać samochodem, autobusem, albo pójść przez całą ul. Lubartowską do góry, na ul. Walecznych. Po drodze minimy Wyższą Szkołę Rabinacką, a na przeciwko niej Dawny Szpital Żydowski. Stamtąd udamy się na ul. Walecznych, potem w dół na Kalinowszczyznę do Starego Kirkutu, i wrócimy pod zamek.

Program wycieczki

Lublin

Miejsce po kompleksie synagogałnym

Na Szlaku Pamięci Żydów Lubelskich znajduje się wiele ciekawych miejsc. Jednym z nich jest dawny kompleks synagogałny. Warto wspomnieć, że dawniej wokół zamku w Lublinie znajdowała się gęsto zaludniona dzielnica żydowska. W piętrowych domkach, na niezbyt dużej powierzchni żyło nawet kilkanaście tysięcy ludzi, centrum tej dzielnicy stanowiła ulica Szeroka, przy której mieszkał lewitujący i jasnowidzący z Lublina rabin. Potem przysłał wojna, hitlerowcy utworzyli tu getto, które zlikwidowali i zburzyli w 1942 r. Zamordowali ludzi, zniszczyli domy, synagogi. Po dawnej dzielnicy nie został nawet ślad.

Z boku lubelskiego zamku, przy obecnej Alei Solidarności znajduje się pamiątkowa tablica przypominająca, że w tym miejscu przed wojną stała Wielka Synagoga, a właściwie kompleks domów modlitwy. Tablica upamiętnia miejsce po dawnym kompleksie synagogałnym, w skład którego wchodziły: Wielka Synagoga, zwana Maharszalszul, Mniejsza Synagoga - Maharama oraz mała Bożnica - Szywe Kryjem.

W XVI-XVII w. funkcjonowała tutaj pierwsza lubelska Jesziwa, którą założył rabin Salomon Luria zwany Maharszalem. Na początku 1942 r. był tu, w synagodze, punkt zborny dla mieszkańców getta, skąd wywożono ich do obozów zagłady w Bełżcu.

51°15'03"N 22°34'21"E | na mapie:A

Lublin

Miejsce po dawnym centrum Dzielnicy Żydowskiej

U stóp lubelskiego Zamku, tuż przy chodniku znajduje się niewielka tablica z kamiennym planem. To tutaj mieściła się przed wojną Dzielnica Żydowska. - stąd hebrajskie nazwy ulic, wryte obok polskich na błyszczącej tablicy. Patrząc na to miejsce - stojąc twarzą do Zamku - widzimy po prawej

zamkowe błonia z placem zabaw, z tyłu olbrzymi parking, po lewej - ruchliwa Aleja Solidarności.

Aż trudno uwierzyć, że przed wojną była tu zamieszkała przez kilkanaście tysięcy ludzi dzielnica. Tu mieszkał w latach 1745-1815 Widzący z Lublina, Jaakow Icchak ha-Lewi Horowic. Tu stały synagogi, sklepy, tu handlowano, kupowano, wychowywano dzieci. W czasie drugiej wojny światowej hitlerowcy utworzyli tu getto. W 1942 r doszło do jego likwidacji. Mieszkańców wywieziono do obozów zagłady, gdzie zostali wymordowani, domy zniszczone.

Trudno sobie dzisiaj, patrząc na puste przestrzenie wokół Zamku wyobrazić, że były tu wąskie ulice, gęsto zabudowane parterowymi i piętrowymi budynkami. W Bramie Grodzkiej w dni powszednie możemy obejrzeć makietę tej dzielnicy, której centrum przebiegało u stóp wzgórza Zamkowego. Obecnie ustawiono tutaj tablicę z napisem : "W tym miejscu znajdowało się centrum dzielnicy żydowskiej, istniejącej od XVI w do poł.XVII w. działał w dzielnicy Sejm Czterech Ziem (Waad Arba Aracot) , główna instytucja dla żydów ówczesnej Rzeczypospolitej. W okresie II wojny światowej hitlerowcy urządzili tu getto, które zlikwidowali w 1942 r, a centrum dzielnicy wyburzyli."

Tu rozpoczyna się Szlak Pamięci Żydów Lubelskich.

51°15'02"N 22°34'17"E | na mapie:B

Lublin

Dawna Ochronka Żydowska

W wielokulturowym Lublinie nie mogło zabraknąć Ochronki dla dzieci żydowskich. Była ona prowadzona przed wojną przy ulicy Grodzkiej 11, na Starym Mieście, w pobliżu Placu po Farze. Pełniła ona rolę Domu Dziecka, ale także trafiali tu kalecy i chorzy dorośli. Przetrwała lata 1862-1942. 24 marca 1942 r. hitlerowcy wymordowali przebywające tam dzieci. Pochowano je w mogile zbiorowej na Nowym Cmentarzu Żydowskim przy ulicy Walecznych - na tej części zadbanej i ogrodzonej.

51°14'57"N 22°34'10"E | na mapie:C

Lublin

Wyższa Szkoła Rabinacka

Jesziwa, czyli Jeszywas Chachmej w Lublinie powstała przy ulicy Lubartowskiej 85 (obecnie 113). Nazywana też Wyższą Szkołą Rabinacką powstała w 1930 r z inicjatywy Majera Szapiro. Projektantem budowli był w 1924 r Agenor Smoluchowski. Szybko zyskała sławę i uznanie nie tylko w Polsce, jako nowoczesna szkoła, ze szczególnie bogatym księgozbiorem.

Powstała za składek członków gminy żydowskiej. II wojna światowa przerwała rozkwit uczelni. W latach 1939- 1944 Niemcy urządzili tu szpital. Po wojnie, w latach 1944-2004 budynek użytkowała Akademia Medyczna, znajdowały się m.i. tutaj katedry biochemii, mikrobiologii, epidemiologii. Potem budowla wróciła w ręce pierwotnych właścicieli. Obecnie nosi ona nazwę Jesziwas Chachmej im. Rabina Majera Szapiro.

51°15'29"N 22°34'21"E | na mapie:D

Lublin

Nowy cmentarz żydowski

Nowy cmentarz żydowski powstał w Lublinie w 1829 r., po

zamknięciu starego kirkutu na Kalinowszczyźnie. Wyznaczony poza granicami miasta, zajmował ok. 8,6 ha. W czasie I wojny światowej służył jako cmentarz wojenny ofiar pochodzenia żydowskiego. W czasie II wojny światowej został zdewastowany przez hitlerowców, a macewy wywieziono do budowy tzw. Czarnej Drogi na Majdanku.

Po wojnie przedzielono go na pół - przez środek puszczone ważną arterią komunikacyjną miasta - dawne aleje Lenina, obecnie gen. Andersa. W latach 80. XX w. cmentarz odrestaurowano. Dzięki staraniom Fundacji Sary i Manfreda Frenklów wpisano go do rejestru zabytków.

Obecnie na cmentarzu znajduje się miejsce modłów, izba pamięci, zbiorowe mogiły ofiar faszyzmu - m.in. grób dzieci z ochronki na ul. Grodzkiej zamordowanych na Tatarach razem z opiekunami, groby robotników przymusowych z obozu na Lipowej i inne masowe groby. Stare macewy ustawiono w jednym miejscu, znajdują się tu także dwa pomniki poświęcone ofiarom faszyzmu. Warto wspomnieć, że w wydzielonej części do dzisiaj odbywają się pochówki członków gminy żydowskiej.

51°15'30"N 22°34'43"E | na mapie:E

Lublin

Pomnik Żydów lubelskich

II wojna światowa przyniosła wielu ludziom zagładę, szczególnie narodowości żydowskiej. Poznikały ich działnice, niszczone domy, pamiątki, cmentarze równano z ziemią, macewy wywożono na drogę. Taki też los spotkał lubelski Nowy cmentarz żydowski.

Po II wojnie światowej ruchliwa arteria miejska - Aleje Lenina - dzisiaj Andersa - podzieliły dawny cmentarz na dwie części. Na jednej części powstał ogrodzony, zadbane Nowy cmentarz żydowski, na którym do dzisiaj odbywają się pochówki. Drugą część, za ruchliwą ulicą - stanowi wolny plac ogrodzony płotem w kształcie macew, które

przypominają o dawnych granicach kirkutu. W centralnej części stoi pomnik postawiony przez fundację Sary i Manfreda Bass-Frenklów. Umieszczono tutaj prochy więźniów z obozu na Majdanku, a w jednej ze ścian wmurowano oryginalne, ocalałe macewy.

51°15'37"N 22°34'52"E | na mapie:F

Lublin Pępek świata

Już w XVI w. w Lublinie istniała jedna z największych w Polsce gmin żydowskich, a w latach 1623-1764 obradował Sejm Żydów Korony, tzw. Sejm Czterech Ziem. Stąd przez niektórych miasto było nawet nazywane Małą Jerozolimą.

Spacerując po lubelskiej Starówce, warto wiedzieć, że na placu Zamkowym, przy nieistniejącej już ulicy Szerokiej, w domu pod nr. 28, wiele lat temu znajdował się pępek świata, miejsce, w którym niebo łączy się z piekłem - to tu podobno najlepiej rozmawiało się z Bogiem.

Pod koniec XVIII w. w tym domu, wskazanym przez kabałę, cadyk Jakub Icchak Horowitz, z powodu daru jasnowidzenia zwany Widzącym z Lublina, założył dwór chasydzki. Ściągali do niego Żydzi z całego kraju po naukę, radę i w końcu, by we wspólnych tańcach i śpiewach podczas szabatu oddawać się żarliwej modlitwie. Chasydzi sławili Boga nie przez umartwienie i ascezę, ale przez radosne korzystanie z darów życia. Modlitwą dla chasyda był śpiew, taniec, biesiada.

Filozofia Widzącego z Lublina spodobałaby się współczesnym miłośnikom mocnych trunków. Cadyk uważał bowiem, że spożywanie wysokoprocentowych napoi jest sposobem chwaleń Boga. Picie "nieдобrego" alkoholu jest umartwianiem ciała, a moc gorzałki wypala zło drzemiące w człowieku. Ponadto szatan czyhający tylko na czyste i nieskalane duszyczki odstępuje od duszy "zepsutej" alkoholem.

Cadyk Horowitz zmarł na skutek tajemniczego wypadku. W 1815 r. podczas lewitacji wypadł przez okno ze swego mieszkania. Mówiono, że ukarał go Bóg rozgniewany jego niecierpliwością w oczekiwaniu na przyjście Mesjasza. Grób Widzącego z Lublina znajduje się na starym żydowskim cmentarzu przy ul. Kalinowszczyzna. Do dziś pielgrzymują do niego Żydzi z całego świata, a pozostawione przy nim kwitkach - karteczki z prośbami - świadczą o tym, że nadal wierzą w jego szczególne pośrednictwo u Boga. Na cmentarzu na uwagę zasługuje także najstarszy na polskich ziemiach nagrobek żydowski talmudysty Jaakowa Kopelmana, zmarłego w 1541 r.

Kluczem do starego lubelskiego kirkutu dysponuje osoba mieszkająca przy ul. Dembowskiego 4/17.

51°15'09"N 22°34'41"E | na mapie:G

Lublin Brama Grodzka

Bramę Grodzką, inaczej zwaną Bramą Żydowską, pobudowano za zgodą Kazimierza Wielkiego w 1342 roku. Pierwotnie miała ona formę czworoboku opatrzonego hełmem, z dobudowanym w późniejszym czasie przedbramiem (tak jak w przypadku Bramy Krakowskiej). Nazwa Brama Żydowska miała związek z usytuowaniem obiektu pomiędzy Starym Miastem a dzielnicą żydowską.

Obecny wygląd brama zawdzięcza nadwornemu architektowi Stanisława Augusta Poniatowskiego Dominikowi Merliniemu. W pomieszczeniach bramy znajduje się Ośrodek Brama Grodzka - Teatr NN, w którym prezentowana jest makieta żydowskiej dzielnicy na Podzamczu, przedstawiająca jej stan sprzed II wojny światowej.

51°14'59"N 22°34'12"E | na mapie:H

Zdjęcia dodane przez (w kolejności): krzysztoff, krzysztoff, krzysztoff, krzysztoff, krzysztoff, krzysztoff, fot. P. Moniakowski, apophis

Trasa dodana przez: krzysztoff

Przewodnik wygenerowany w serwisie www.polskaniezwykla.pl. Wszystkie prawa zastrzeżone. Żadna część ani całość Mini przewodnika nie może być reprodukowana ani przetwarzana w sposób elektroniczny, mechaniczny, fotograficzny i inny; nie może być użyta do innej publikacji oraz przechowywana w jakiegokolwiek bazie danych bez pisemnej zgody Administratora serwisu. Copyright © 2007 Polska Niezwykła

Wygenerowano:
sobota 24 sierpnia 2024 18:13:20